

FIIA 9/2012

COMMENT

Jyrki Kallio, Bart Gaens & Mikael Mattlin
Ulkopoliittinen instituutti

Paasikiven opetukset koetuksella Itä-Kiinan merellä > Senkaku-kiista nostaa kansallismielisyyttä Kiinassa

Kiinassa on viime viikkoina järjestetty Japanin-vastaisia mielenosoituksia, ja mediassa spekuloidaan jo sodan uhkalla maiden välillä. Kiinan hallituksella ei ole varaa päästää nationalismia riistäytymään käsistä, sillä se voisi kääntyä sitä itseään vastaan.

Tapahtumat laukaisi kiista asumatomista Senkakusaarista (kiinaksi Diaoyusaaret), jotka sijaitsevat 190 kilometriä koilliseen Taiwanin pääsaaresta ja 410 kilometriä länteen Japanin Okinawasta. Saariryhmä on jo pitkään hiertänyt Kiinan ja Japanin välejä. Mistä kiistassa on pohjimmiltaan kysymys ja miksi se herättää niin voimakkaita tunteita?

Senkakusaarten omistus on kiistassa pääällimmäisenä, mutta itse saarten merkitys on kuitenkin vähäinen. Saaret sijaitsevat strategisesti tärkeillä vesillä lähellä merkittäviä merikuljetusreittejä, niiden läheisyydessä on kalaa sekä mahdollisesti kaasua ja öljyä. Jos kyse olisi pelkästään luonnonvaroista, Kiina ja Japani saattaisivat hyvinkin pystyä asiassa rauhanomaiseen ratkaisuun. Kiista on kuitenkin luonteeltaan periaatteellisempi.

Sekä Japani, Kiina että Taiwan (Kiinan tasavallan hallituksen sijaintipaikkana) katsovat Senkakusaarten kuuluneen aina itselleen. Saarten hallinta on todistettavissa vasta vuodesta 1895 lähtien, jolloin Japani sai ne hallintaansa Kiinaa vastaan käymänsä sodan seurauksena. Saman sodan tuloksena Japani miehitti myös Taiwanin.

Toisen maailmansodan jälkeen Okinawa ja muut Ryūkyūsaaret olivat Yhdysvaltojen miehitys-

hallinnon alaisuudessa. Kun Yhdysvallat luovutti saaret takaisin Japanille vuonna 1972, kumpikin katsoi Senkakusaarten olevan osa Ryūkyūsaaria. Kiina ja Taiwan eivät tunnustaneet tätä tulkintaa, ja saari-kiista alkoi hiertää Japanin ja Kiinan suhteita.

Kiinan ja Taiwanin näkökulmasta on suuri periaatteellinen vääryys, että toisen maailmansodan aikainen miehittäjävaltio Japani – joka ei ole edes kunnolla pyytänyt anteeksi sodan aikaisia hirmutekojaan – pitää yhä hallussaan oikeudettomasti otettua aluetta. Kiinalainen kouluopetus on vuosikymmenet iskostanut kansalaisten mieliin Japanin aiheuttamia kärsimyksiä, joten ei ole ihme, että kiinalaiset reagoivat herkästi aina kun Japanin katsotaan syyllistyvän uusiin loukkauksiin. Ja kun merkittävä osa kommunistisen puolueen sankaritarinaa on voitto Japanin-vastaisesta sodasta, ei ole ihme, että Kiinan viranomaiset ovat haluttomia tuomitsemaan kansalaistensa mielenilmaukset. Kansallismielisyys on puolueelle tärkeä voimavara talouskasvun hiipuessä.

Kansallismielisyys on merkittävä poliittinen voima myös Japanissa. Huhtikuussa Tokion kuvernööri Shintarō Ishihara ilmoitti suunnittelevansa Senkakusaarten ostamista kaupungin varoilla suvulta, joka

on lukenut saaret omaisuudekseen. Ehkäistäkseen uusien kiistojen puhkeamista Kiinan kanssa Japanin hallitus kiirehti ostamaan saaret. Kiinan näkökulmasta hallitus oli ostajana pienempi paha kuin Kiinan-vastaisuudesta ja kansallismielisyydestään tunnettu Ishihara. Japanin hallituksen väliintulo ei silti liennyttänyt kiistaa.

Toinen periaatteellinen kysymys liittyy suvereniteettiin. Kiinassa valtion rajoihin liittyvät kysymykset ovat hyvin arkoja. Kommunistinen puolue pitää suurimpana saavutuksenaan valtion pelastamista siirtomaavaltojen – mukaan lukien Japanin – pilkkomisyriyksiltä. Valtakunnan yhtenäisyys on edelleenkin pyhä asia, jonka varassa on merkittävä osa kommunistisen puolueen legitimitetistä. Siksi periksi antaminen Senkakusaarten kysymyksessä olisi sellainen heikkouden osoitus, johon puolueella ei ole varaa.

Kolmas periaatteellinen kysymys johtuu edellisestä. Kiinan yhtenäisyyden suhteen suurin ja edelleen ratkaisematon haaste on Taiwanin kysymys. Kommunistinen puolue on tehnyt selväksi, että sen tavoitteena on Taiwanin ja Kiinan jälleenyhdistyminen, eikä mikään muu ratkaisu voi tulla kysymykseen. Taiwanin liittäminen jälleen osaksi muuta Kiinaa on yksi Kiinan ydinintresseistä.

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Jos Kiina luopuisi vaateestaan Senkakusaariin, se voitaisiin tul-
kita samalla tyytymiseksi vuoden
1895 sodan lopputulokseen. Tämän
voitaisiin edelleen katsoa merkitse-
vän, että Kiina luopuisi vaateestaan
Taiwaniin.

Niinpä Kiinan hallitus näyttää mitä
on kylvänytkin. Voimakas Japanin-
vastaisuus ei ole Kiinan etujen mu-
kaista, mutta se ei voi osoittaa heik-
kouttakaan. Hallituksen oli pakko
hiljaisesti sallia hongkongilaisakti-
vistien maihinnousu Senkakusaarille.
Jos hallitus olisi estänyt maihinnou-
sun, sadat kalastajat olisivat saatta-
neet lähteä saarten vesille osoitta-
maan mieltään Kiinan puolesta. Kun
Japanin hallitus ilmoitti ostavansa
saaret, Kiina lähetti vartioaluksia
saarten vesille ja määrittäi saariston
perusviivat, joiden perusteella voi-
daan rajata aluevedet. Perusviivojen
määrittämisoikeus kuuluu vain saar-
ten tosiasialliselle hallitsijalle.

Media esittää tilanteen hyvin
huolestuttavassa valossa. Hälytys-
kellot eivät silti soi vielä missään.
Yhdysvallat kehottaa osapuolia rat-
kaisemaan kiistan rauhanomaisin
keinoin eikä ole valmis asettumaan
kiistassa kummankaan puolelle. Se
onkin tässä tilanteessa rakentavin
lähestymistapa. Periaatteellinen
kiista Senkakusaarista on jatkunut
jo pitkään eikä se ratkea nopeasti.

Toisaalta osapuolilla ei ole tälläkään
kertaa halua antaa tilanteen kärjistyä
niin vakavaksi, että se todella vaa-
rantaisi alueellisen vakauden.

Kiinan hallituksella ei ole varaa
päästää nationalismia riistäytymään
hallitsemattomaksi, sillä mielen-
osoitukset saattavat aina kääntyä
omaa hallitusta vastaan. Kumpikaan
osapuoli ei halua vaarantaa myös-
kään taloussuhteita. Japani on Kiinan
kolmanneksi tärkein kauppakump-
pani, ja Kiina on puolestaan elintär-
keä markkina-alue Japanin taantu-
mataloudelle. Sekä Kiina että Japani
tarvitsevat vakaan ja rauhallisen
naapuruston voidakseen keskittyä
sisäisten ongelmiansa ratkomiseen.
Voidaankin toivoa, että kummas-
sakin maassa hallitus ymmärtää
Senkakusaaret olemukseltaan sellai-
siksi paasikiviksi, jotka muistuttavat
maantieteen muuttumattomuudesta.